

ELTŰNT IDŐ

K O N C Z I S T V Á N

1.

A balkon margarétákkal és a gyorsan
kifúló nyári zápor illatával volt teli,
a távolba süppedő mezők felől,
mint fáradt partizán, úgy lopakodott
a füstös város körül az este;
könyvemben portyázó szellő lapozott,
s barátnőm haját kócolta félszegen,
amint az pőrén a korláton – s szinte
az egész lüktető-nyüzsgő városon – áthajolt.
Minden olyan távoli s egyszerre
megfogható is volt, előttünk a jövő,
csakúgy, mint a múlt: a nagy
alkalom kínálta kiinni serlegét
egy végső diadalnak, amíg mámorát
álmodva múlatta a süvölvény
új világ, s nem sejtettük, hogy
ami oly közel volt már, tovatűnt,
mint sellő vagy délibáb:
himnuszos álmunk, a szabadság.

2.

Ó, a folyam – dajkáló anyakéz, zord
határ, hömpölygő hullámtemető;
arccal a mély felé, bukva úsztak
a holtak, s ott is, ahol az elhagyott

meder a nyirkos talajt mint
 szigetet karolja át, hallgató
 csontok felett, annyi év után
 sunyítva fél ma is emlék és hallgatás.
 Itt láttam először halottat, a gyász
 tömjénes álarca nélkül,
 üveges szemmel, úgy, ahogy a gyáva erőszakra
 még rámeredt, tetemrehívón
 a gyilkos világra visszanézni, s a makacsul
 tenyésző füzek közt, pázsitos óznyomáson
 asszonyt, mezítelen, az erőnek
 vagy vágynak – ki tudja már –
 engedve elalélni, s itt féltem
 először attól, hogy ha meghalok,
 nem fogja senki észrevenni.
 Ó, a folyam, vicsorító partok közt
 béke s magány, mint eltűnt idő,
 én lennék az, vagy csak hasonlít réám?

3.

Itt, akkor még Domanović, Nušić
 szelleme visszajárt – apró ivók
 félhomálya, hagymaszag, gőzölgő babgulyás
 s az olcsó pálinka kiáradó illatfelhője mögött
 a meredek zezzugok kopott kövein,
 velük az örök lázadás kaptatott
 nagy, izgató kalandok felé, a
 magasba fel, vagy mélybe le
 elhagyni érte az ügyis elhagyott hazát,
 akár a terhes jussot, a nagy Pannon parlagot;
 ó, nekem akkor Párisom, Rómám
 volt ez a szellemjárta város,
 szárny s a szárnyszegett Ikarosz ódája,
 és zengett a megtalált vers,
 a dusanováci rapszodosz gitárja...
 Dúljon hát fagyos kosava dőlt
 házak, emlékek s a zizegő papír
 felett, engem ott talál, mint aki
 vár, egyre vár a beígért csodára.

4.

A költő halálhíre most újra régi
nyarak apokrif képeit idézi egy
mutáló város hősi – vagy inkább titáni –
korából, ahol ő olyan meghittten
beszélgetett a Dunával, s hallgatta
sírní az ébredező hajnali szelet a Telepen;
másként és másért volt egyedül ő
s magányos én, a Babelét akkor
már vadul építő új világban.
Ó, az a magány s azok a sivár hónapos
szobák, bennük tüntető szegénység,
mint sárguló obsit vagy kopott ikon, –
vakmerő kaland volt talán a
vers, remény és forradalom.
Álmok és asszonyok jöttek el
olykor értünk mámoros hajnalok
szürke kárpitja mögül,
s féltünk, hogy elveszik, ami volt,
hogy lehull mint haladó virág, –
ami még őrizheti vágyunk,
kiég bennünk az életető szomorúság.

5.

A vadgesztenye már elhullatta barna
gyümölcsét, az őszi verőfény mint
óriás zuhatag, csillámlón zúdult,
s a parti sétány ünneplőn pózoló
fái közt sok eljövendő őszre koccintott
pohárt; mákonya, akár a halálos méreg
íze régen, a veronai kamasz csókját,
sorsomat s lelkem úgy járta át.
Csak gyermek, örült kalandor
indul így útra, vágya törékeny sajka,
büszke árbocát feszülő vitorlák helyett
viharvert sirály üli csak...
Felismerem ezt a csillámló verőfényt,
amely most az elherdált évek mögül
mint máglya világít át, s a parti gesztenyefasor is

még ünneplőn pózol, – pompázó tűnt idő,
 tündöklő háttér, – egy végtelen utca
 alvajáron rója ma is, mint akkor, a pályát;
 közben, elébb a neve, – „Bólyai Farkas” volt, célzás és példa –
 aztán az alma mater is eltűnik, mint a
 csillámló verőfény egy volt otthon dzsungelébe,
 a múltba.

6.

Elment a Parisienne is, –
 a rivalda régi, forró éjszakák
 izzását most nagy, fehér
 háttérre rendezi át, s benne
 ifjak és lányok körtánca hömpölygőn
 árad, mint patak, amely
 csillámló kövek közt muzsikálva
 mulattatja a magányos Pánt.
 Azok a régi, forró éjszakák
 skarlátláza engem is hevített,
 ízleltem a bájoló nektárt,
 mámora szép volt, s mint
 a hajnali csillag, virrasztó valóság;
 álmait híven őrzi az idő s a kép,
 s aki mint tündéri hattyú
 jött közénk, Parnassz követét.
 Eszme s eszmény végül is csupán
 egy nagy vízió lesz, tűnt idő, –
 egy darabka sosem élt jövő s egy darabka
 sosem élt emlék.

7.

A tanyák helyén már bitorló szél söpör,
 dús eperfák hűvöse nem hívogat,
 és nem bújtat el az őszülő gabona
 végében a sűrű kenderrengeteg
 sem, hogy titokban kisírhassam
 magam, amikor bántanak, –
 azóta sem kímél ugyan a fátum,

vagy az, ki sorsnak lenni eléggé
ordas, de a gyermek sebei még ma is sajanak.
Nyaranta, amikor este
a távolba hanyatló Nap rőt
csóváival lángba borította a láthatárt,
Démétér jött el, s mi a virágos
tornácon bővölten ámultuk,
mint egy rejtélyes szertartást,
s ő megáldotta a gabonát;
egyszer egy különös lány is jött vele, –
Erató csókja hozta hírül így,
hogy valaki mégis megleste a gyermek sírását...
Az emlékezet ma csapongva
pásztázza az időt, akár a végtelent,
otthon édesanyám hajol fölém
mosolygón, fiatalon, és én
a meséjét hallgatom, tűnt idők csodáiról.

8.

Álmomban éjjelente már fehéren
csillogtak a háztetők, s állt a
ródlipálya is a befagyott Kőrös
lankás hajlatában:
apám esténként régi nagy telekről
mesélt, farkasok jöttek át a folyón
üvöltve a fagytól szikrázó éjszakában...
Aztán sokáig nem álmodtam,
mintha meghaltam volna
minden éjszaka... apám
csendesesen öltözött, álmomat
óvta volna, – a szűz hóval belepett
szendergő tájat, egy szép holnap hitét –
s akkor rárivallt a puskás katona,
a síri lámpafényben egyszerre villant
hangja és sapkája csillaga.
Karácsonyra az első hóval együtt
aztán hazaengedték apámat, s ő a friss
hóban úgy játszott velem, mint
ahogyan finom, fehér porát hinti
néma tanúi szemébe a cinkos történelem.

Most egy emberöltő távolából vall
az a megszakított álom, angyali torzó,
s vele a félelmetes élmény, harsány
felszabadulás, véres represszió.

9.

Félálomban, éji órán, vagy
behunyt szemmel, amikor
két tétova mozdulat közt
egy percre tűnődni vagy ocsúdni
megáll a lélek és képzelet;
mezők szélárnyék óvta rejtekén
vagy a kedves városok peremén,
ahol dolgaim közben makacsul
vártam, hogy néven szólítson
cselekedni minden új nap, ahogy
az rendeltetett, úgy lestem én
a nagy, fekete vándort, az örökkön
bolygó vonatot, ahogyan zakatolt
zihálva, jajongva, lehet és
szikráit szórva szerteszt,
s nem értettem, hogy a valóság
csupán csak röpke jelenlét, és
az idő csak az utat, a pályát nem
őrzi meg. Szerettem s féltem
hallani a csattogó kerekek
dübörgő tamtamját, s amint elnyeli
a messzi távol az utolsó ütemet is,
a gőzsíp sikongó jaját;
szerettem s féltem élni is, azt hiszem,
önnön törvényem volt a mércém,
s nem érdekelt a jelenlét, a valóság...
Ő, a ziháló vonatok elhaló jaja
most emlékeimben újra felsívít,
mint az eltévedt utas hívó kiáltása.

10.

Az eltűnt idő s a mű,
mint megtörhetetlen büszke sánc, –
lázadó eszmélet, vagy eszmélő lázadás, –
menti a verset, s ami még menthető,
szó és táj őrizőn követ, s nyomán
mind, ami fáj s éltetett, rímelve összecseng;
végül is nem az ideálok, hanem a fantomok
halhatatlanok, s a világ nem élheti túl
a maga emelte panteont, amely
mint szorongó lelkiismeret,
úgy ad vissza mindent az időnek;
illúziót vagy hitet, tetten ért poézist
s a banális életet; csak ez maradt,
ami volt, a virrasztó alkalom, –
nem zsoldosok ügye a forradalom,
s a bágyadt nyárvégi alkonyat
fátyolán csorogva szüremlik át
az eretnek dac, rebellis abszurdum.
Az égen hunyorgón csillagok cikáznak felettünk,
álom és valóság hangtalan hull velük,
s a kiegészített vidék lassan, észrevétlenül,
mint emlék a képzelet peremén, az időben,
éjben elmerül.

